

Резюме

Боберська К. Г. Право на зайняття підприємницькою діяльністю в конституційних та нормативно-правових актах України 1710–1991 рр.

Статтю присвячено дослідженню становлення права на зайняття підприємницькою діяльністю. У ній окреслено етапи розвитку права на зайняття підприємницькою діяльністю та його конституційного закріплення. У статті охарактеризовано конституційні та нормативно-правові акти України 1710–1991 рр. у контексті регулювання ними права на зайняття підприємницькою діяльністю.

Ключові слова: генезис, конституція, нормативно-правовий акт, право на зайняття підприємницькою діяльністю, промисел, ремісництво.

Резюме

Боберская К. Г. Право на занятие предпринимательской деятельностью в конституционных и нормативно-правовых актах Украины 1710–1991 гг.

Статья посвящена исследованию становления права на занятие предпринимательской деятельностью. В ней обозначены этапы развития права на занятие предпринимательской деятельностью и его конституционного закрепления. В статье охарактеризованы конституционные и нормативно-правовые акты Украины 1710–1991 гг. в контексте регулирования ими права на занятие предпринимательской деятельностью.

Ключевые слова: генезис, конституция, нормативно-правовой акт, право на занятие предпринимательской деятельностью, промысел, ремесло.

Summary

Boberska K. Right to be engaged in entrepreneurial activity in the constitutional and normative and legal acts of Ukraine in 1710–1991 s.

The article investigates development of the right to be engaged in entrepreneurial activity. The stages of the right to be engaged in entrepreneurial activity development and its constitutional consolidation were singled out. The constitutional and normative and legal acts of Ukraine in 1710–1991 s were characterized in the context of their regulation of the right to be engaged in entrepreneurial activity in the paper.

Key words: genesis, constitution, normative and legal act, right to be engaged in entrepreneurial activity, trade, craft.

Отримано 25.11.2013

УДК 342.71(477)

О. П. ОГУРЦОВ

Олексій Петрович Огурцов, суддя окружного адміністративного суду м. Києва

ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

У вітчизняній науковій літературі достатньо ґрунтовно досліджувалися різні аспекти конституційно-правового статусу людини і громадянина в цілому, а також окремих суб'єктів конституційного права¹.

Водночас дослідженню законодавчих основ конституційно-правового статусу осіб без громадянства приділено недостатньо уваги. Оскільки визначення зазначеного статусу належить до сфери юрисдикції держави, що впливає з її суверенного права встановлювати відповідний правопорядок, дотримуватися якого зобов'язані всі особи, які перебувають на території України, це питання потребує належного наукового забезпечення.

Основна мета статті полягає у здійсненні аналізу законодавчих актів, що визначають конституційно-правовий статус осіб без громадянства в Україні, та обґрунтуванні пропозицій щодо його вдосконалення.

Розгляд означеної проблеми доцільно, на наш погляд, розпочати із з'ясування деяких термінологічних питань.

У багатьох наукових дослідженнях містяться різні визначення терміна «конституційно-правовий статус». При цьому відмінності між ними в основному стосуються переліку елементів, які пропонують включити до визначення зазначеного поняття.

Не занурюючись у дискусію з цього питання, оскільки це не входить до завдання дослідження, зауважимо, що поділяємо думку авторів, які розглядають конституційно-правовий статус як цілісний внутрішньо узгоджений комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених прав, свобод і обов'язків². Виходячи з цього, пропонуємо розглядати термін «конституційно-правовий статус особи без громадянства» як цілісний внут-

рішньо узгоджений комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених прав, свобод і обов'язків особи без громадянства, яка перебуває в Україні на законних підставах.

Варто погодитися з В. В. Кравченком у тому, що конституційно-правовий статус є галузевим правовим статусом, тобто різновидом правового статусу, а також щодо розмежування понять конституційного і конституційно-правового статусу людини і громадянина. Перше визначається виключно Конституцією України, а друге – як Конституцією України, так і іншими джерелами галузі конституційного права, наприклад, Законами України «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців», «Про біженців» та ін³.

На погляд деяких міжнародних експертів, хоча держава не зобов'язана приймати осіб без громадянства або дозволяти залишатися їм на її території (за винятком біженців), однак якщо такий дозвіл надано, відповідна держава повинна забезпечити їхні права⁴.

Згідно зі ст. 2 Декларації про права людини стосовно осіб, які не є громадянами країни, в якій вони проживають, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 1985 р., будь-яка держава має право приймати закони і правила, що стосуються в'їзду іноземців і осіб без громадянства та умов їх перебування, чи встановлювати відмінності між її громадянами й іноземцями. Проте такі закони й правила мають бути сумісними з міжнародно-правовими зобов'язаннями, прийнятими на себе цією державою, включаючи зобов'язання в галузі прав людини⁵.

За ст. 1 цієї Декларації термін «іноземець» означає в ній будь-яку особу, яка не є громадянином держави, в якій вона знаходиться, тобто й особу без громадянства.

На наш погляд, вживання терміна «іноземець» в широкому сенсі, поширюючи його й на осіб без громадянства, не є виправданим. Ми поділяємо думку науковців, які вважають, що в реальній дійсності правове становище іноземних громадян та осіб без громадянства за рядом рис, що збігаються, – все ж не одне і те саме⁶.

Спеціальним міжнародно-правовим актом, що визначає правовий статус осіб без громадянства, є Конвенція про статус апатридів від 28 вересня 1954 року. Зауважимо, що в міжнародному праві замість терміна «особа без громадянства» вживається термін «апатрид». Відповідно до ст. 1 цієї Конвенції термін «апатрид» означає особу, яка не розглядається як громадянин будь-якою державою згідно з її законом.

Україна ратифікувала Конвенцію про статус апатридів 11 січня 2013 р. і вона стала частиною її національного законодавства.

Відповідно до частини першої ст. 12 Конвенції особистий статус апатрида визначається законом країни його доміцилія (тобто постійного місця проживання – Авт.) або, якщо в нього такого немає, законами країни його проживання.

Отже, згідно з нормами міжнародного права будь-яка держава самостійно визначає статус осіб без громадянства, які перебувають на її території. Водночас її закони мають відповідати міжнародно-правовим зобов'язанням, прийнятим на себе цією державою, включаючи зобов'язання в галузі прав людини.

Україна приділяє значну увагу формуванню національного законодавства з питань правового статусу осіб без громадянства згідно з міжнародними стандартами.

Зокрема, у Концепції державної міграційної політики, схваленої Указом Президента України від 30 травня 2011 р. № 622, стратегічними напрямками реалізації державної міграційної політики, зокрема, визначено: удосконалення законодавства щодо в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, виїзду їх з України і транзитного проїзду через її територію; запровадження на законодавчому рівні механізму додаткового й тимчасового захисту іноземців та осіб без громадянства; створення для іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах проживають або тимчасово перебувають на території України, умов для свободи пересування, вільного вибору місця проживання, а також вільного залишення території України (за винятком обмежень, що встановлюються законом).

Основні засади конституційно-правового статусу осіб без громадянства, які перебувають в Україні, визначено Конституцією України. Конституція є Основним Законом нашої держави, що регулює не всі, а лише основні суспільні відносини. Як слушно зазначала Т. Я. Хабрієва, конституція не може вмістити в себе увесь зміст конституційного права. Тому в ній містяться «основні основи»⁷.

Відповідно до частини першої ст. 26 Конституції України особи без громадянства, що перебувають в нашій країні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Тим самим для осіб без громадянства встановлено національний режим, який вважається найбільш ефективною гарантією забезпечення їхніх прав, що може бути представлена державою⁸.

Слід зауважити, що у наведеному конституційному положенні частини першої ст. 26 йдеться лише про осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Але на її території можуть перебувати особи без громадянства на підставах, що, згідно з національним законодавством, не вважаються законними. Зокрема, як зазначають представники Державної міграційної служби України, є чимало прикладів, коли особи проживають в Україні незаконно, хоча прибули сюди на законних підставах, у тому числі ще за часів Радянського Союзу. Їхні діти вже стали громадянами України, оскільки народилися тут. Таких осіб не можна навіть вислати туди, звідки вони прибули, оскільки у своїх країнах вони вже давно втратили громадянство. Також відсутні законні підстави для надання їм українського громадянства⁹.

Стосовно таких осіб них мають визнаватися основні права і свободи людини. Проте в Основному Законі про це нічого не сказано.

Разом із тим у частині другій ст. 3 «Засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства» нової редакції Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. встановлено, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

На нашу думку, подібну норму доцільно включити і до ст. 26 Конституції України.

Положення розділу II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» значною мірою поширюються на осіб без громадянства, оскільки більшість його статей починаються словами «кожен», «кожному», що означає будь-яку людину, незалежно від наявності в неї громадянства.

Певні зауваження викликає редакція ст. 57 Конституції України. У її частині першій закріплено, що кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Оскільки в ній вживається термін «кожен», це означає, що її дія поширюється й на осіб без громадянства. Водночас, згідно з частиною другою статті 57, закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. А частиною третьою цієї статті передбачено, що закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними. Оскільки в наведених положеннях вживається термін «громадянин», вони не поширюються на осіб без громадянства, що не можна визнати правильним.

Відповідно до частини першої ст. 157 Основного Закону Конституція не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини та громадянина. Ця норма стосується і прав та свобод осіб без громадянства.

Викладене підтверджує важливу роль Конституції України у визначенні основ правового статусу осіб без громадянства. Водночас деякі конституційні норми, що стосуються цього питання, потребують вдосконалення.

Разом із тим, як слушно зазначали деякі науковці, хоча норми Конституції України є нормами прямої дії, тим не менше вони не можуть детально врегулювати всі аспекти правового статусу особи¹⁰.

Положення пункту 1 частини першої ст. 92 Конституції України, згідно з яким права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод визначаються виключно законами України, надає юридичну можливість конкретизувати конституційно-правовий статус осіб без громадянства іншими законами України.

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. є спеціальним законодавчим актом з питань правового статусу осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

У цьому Законі значну увагу приділено визначенню термінів, що в ньому вживаються. У його ст. 1 міститься 26 законодавчих дефініцій, на відміну від трьох, закріплених у попередній редакції. Зокрема, стосовно осіб без громадянства визначено терміни: країна попереднього постійного проживання; країна походження; возз'єднання сім'ї; посвідчення особи на повернення; приймаюча сторона; посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон тощо.

Водночас сумнівною видається обґрунтованість деяких визначень термінів, оскільки вони вже містяться в інших законах України, зокрема: «особа без громадянства» (Закон України «Про громадянство України»), «віза», «паспортний документ» (Закон України «Про прикордонний контроль»), «посвідка на постійне проживання» (Закон України «Про імміграцію»), «країна громадянської належності», «країна походження» (Закон України «Про біженців»).

Крім того, деякі законодавчі дефініції одних і тих самих термінів мають відмінності в різних законах.

Так, згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» країна громадянської належності – країна чи країни, громадянином (підданим) якої (яких) особа є. А Закон України «Про біженців» визначає її як країну, громадянином (підданим) якої є особа.

За Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» країна походження іноземця або особи без громадянства – країна чи країни громадянської належності або країна попереднього постійного проживання. А відповідно до Закону України «Про біженців» країна походження – країна чи країни громадянської належності для іноземця або країна попереднього постійного проживання особи без громадянства.

Згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» паспортний документ іноземця – документ, виданий уповноваженим органом іноземної держави або статутною організацією ООН, що підтверджує громадянство іноземця, посвідчує особу іноземця або особу без громадянства, надає право на в'їзд або виїзд з держави і визнається Україною. А Закон України «Про прикордонний контроль» визначає його як виданий уповноваженими державними органами України чи іншої держави або статутними організаціями ООН документ, що підтверджує громадянство, посвідчує особу пред'явника, дає право на в'їзд або виїзд з держави і визнаний Україною.

Така неузгодженість ускладнює правозастосування і має бути усунута шляхом уніфікації відповідних законодавчих дефініцій.

Важливим надбанням нової редакції Закону, на відміну від попередньої, стало включення до неї нової ст. 2 «Законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Згідно з її частиною першою правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначається Конституцією України, цим та іншими законами України, а також міжнародними договорами України.

Наведене положення повністю узгоджується з п. 2 частини першої ст. 92 Конституції України, за якою статус осіб без громадянства має визначатися виключно законами, і спрямоване на попередження визначення його підзаконними актами.

У частині другій ст. 2 Закону закріплено принцип пріоритету міжнародно-правових норм перед його нормами. Так, якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені цим Законом, застосовуються правила, передбачені таким міжнародним договором України. Це положення узгоджується з положенням частини другої ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», згідно з якою, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

У положеннях чинного Закону значну увагу приділено питанням, пов'язаним з легалізацією перебування осіб без громадянства в Україні.

Зокрема, в ньому ретельно визначено законні підстави для перебування осіб без громадянства на території України та документи, що їх підтверджують; категорії осіб, яким видаються посвідка на постійне або тимчасове проживання; встановлено порядок в'їзду осіб без громадянства в Україну, їх реєстрації та виїзду з України; врегульовано питання відповідальності цих осіб за правопорушення тощо.

Водночас, на відміну від попередньої редакції, чинний Закон не містить розділу, присвяченого основним правам, свободам та обов'язкам іноземців та осіб без громадянства. На нашу думку, такий підхід є слушним, оскільки у попередній редакції Закону фактично дублювалися конституційні норми та положення інших законів України з цього питання.

Чинний Закон містить ст. 3 «Засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства», що складається з трьох частин. Відповідно до частини першої іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. За частиною другою іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини. Згідно з частиною третьою іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

Із наведених положень вбачається, що частина перша ст. 3 дублює положення частини першої ст. 26 Конституції України. На нашу думку, недоцільно було включати це положення в Закон, оскільки конституційні положення є нормами прямої дії.

У чинному Законі мають місце й деякі інші неузгодженості з чинними законами.

Так, відповідно до частини другої ст. 9 особи без громадянства під час проходження прикордонного контролю у пунктах пропуску через державний кордон зобов'язані подати свої біометричні дані для їх фіксації. Водночас, Закон України «Про прикордонний контроль» такого обов'язку не містить.

Конституційно-правовий статус осіб без громадянства визначається й іншими законами України.

Так, Закон України «Про прикордонний контроль» від 5 листопада 2009 р. встановлює умови та порядок перетину особами без громадянства державного кордону України, їх правовий статус у пунктах пропуску через державний кордон, підстави і порядок відмови у перетинанні державного кордону, порядок оскарження рішення про відмову у перетинанні державного кордону тощо.

Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. встановлює умови набуття особами без громадянства українського громадянства.

У Законі України «Про імміграцію» від 7 червня 2001 р. визначено умови і порядок імміграції в Україну осіб без громадянства. Зокрема, він встановлює порядок подання заяви про надання дозволу на імміграцію, перелік необхідних для цього документів, підстави для відмови у наданні дозволу на імміграцію, порядок в'їзду іммігрантів в Україну і видачі посвідки на постійне проживання, підстави для скасування дозволу на імміграцію, порядок вилучення посвідки на постійне проживання, виїзду і видворення за межі України, порядок оскарження рішень з питань імміграції, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб.

Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання» від 11 грудня 2003 р. конкретизує положення частини першої ст. 33 Конституції України, згідно з яким кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

За ст. 1 вказаного Закону його дія поширюється й на осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, відповідно до їх прав та свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Якщо положення зазначених вище законів поширюються на всіх осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, то Закони України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 р. та «Про закордонних українців» від 4 березня 2004 р. спрямовані на регулювання суспільних відносин, учасниками яких є специфічні категорії осіб без громадянства.

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» визначає порядок регулювання суспільних відносин у сфері визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, втрати та позбавлення цього статусу, а також встановлення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту і яким надано тимчасовий захист в Україні.

Закон України «Про закордонних українців» встановлює умови та порядок надання особам, що мають українське етнічне походження або територіальне походження з України, статус закордонного українця, закріплює спрощений порядок його імміграції та в'їзду в Україну, а також додаткові права цієї категорії осіб.

Слід зауважити, що до всіх зазначених законів після їх прийняття неодноразово вносилися зміни.

Конституційно-правовий статус осіб без громадянства визначається й іншими законами. Варто зазначити, що за базою даних Верховної Ради України за роки незалежності України було прийнято 371 закон, в якому вживається термін «особи без громадянства». Проте визначення конституційно-правового статусу осіб без громадянства в Україні здійснюється не лише законами, в яких вживається цей термін, а й іншими законами та кодексами, спрямованими на забезпечення прав людини в цілому.

Водночас деякі аспекти конституційно-правового статусу осіб без громадянства в Україні визначаються не законами, а підзаконними нормативно-правовими актами, що суперечить вимогам п. 2 частини першої ст. 92 Конституції України, згідно з яким статус осіб без громадянства має визначатися виключно законами.

Так, відповідно до п. 6 Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2012 р. № 179, стосовно таких осіб здійснюється дактилоскопія. Така процедура, на нашу думку, пов'язана з правами людини і може запроваджуватися лише законом. Проте в ст. 25 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», що регулює питання добровільного повернення, вона не передбачена.

У Порядку видачі, продовження дії та анулювання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27 травня 2013 р. № 437, також регулюються питання, що, як гадаємо, стосуються прав людини і мають унормовуватися законом. Так, у п. 5 наводяться підстави доцільності застосування праці іноземців та осіб без громадянства, не передбачені Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. Пунктами 24 і 25 визначаються підстави для відмови у видачі, продовженні дії дозволу, а також його анулювання тощо.

У п. 10 Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2012 р. № 150, встановлено значно ширше коло підстав для відмови в продовженні строку перебування іноземця та особи без громадянства на території України, ніж це передбачено частиною третьою ст. 17 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Підзаконні акти можуть стосуватися лише механізм реалізації законів, що визначають конституційно-правовий статус осіб без громадянства, а не його зміст.

Викладене дає підстави зробити висновок, що законодавчу базу, яка визначає конституційно-правовий статус осіб без громадянства в Україні, в основному сформовано, але вона потребує вдосконалення.

¹ *Тодька Ю. Н., Тодька О. Ю.* Конституційно-правовий статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодька, О. Ю. Тодька. – К. : Ін Юре, 2004. – 368 с.; *Шаповал В., Шаповал Т.* Загальні характеристики конституційних статусів людини і громадянина в Україні / В. П. Шаповал, Т. В. Шаповал // *Право України*. – 2006. – № 9. – С. 47–51; *Бабін Б. В.* Конституційно-правовий статус корінних народів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / Б. В. Бабін. – Одеса, 2005. – 19 с.; *Григорук Н. Г.* Конституційно-правовий статус народного депутата України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / Н. Г. Григорук. – К., 2004. – 21 с.; *Козодой Л. М.* Конституційно-правовий статус суб'єктів виборчого процесу в Україні : автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / Л. М. Козодой. – К., 2006. – 19 с.; *Марцеляк О. В.* Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / О. В. Марцеляк. – Одеса, 2004. – 35 с.; *Француз-Яковець Т. А.* Забезпечення конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / Т. А. Француз-Яковець – Одеса, 2007. – 19 с.; *Лиска І. Г.* Конституційно-правовий статус закордонних українців в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право». – К., 2012. – 20 с.

² *Лиска І. Г.* Конституційно-правовий статус закордонних українців в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право». – К., 2012. – 20 с. – С. 6.

³ *Кравченко В. В.* Конституційне право України: Навчальний посібник. Друге видання доповнене / В. В. Кравченко. – К. : Атіка, 2002. – 480 с. – С. 6.

⁴ Международные положения о защите прав человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они находятся. Исследование, подготовленное баронессой Эллис, Специальным докладчиком Подкомиссии по предупреждению дискриминации и защите меньшинств. E/CN.4/Sub.2/392/Rev.1. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1980. – 73 с. – С. 3.

⁵ Декларация о правах человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они проживают // Действующее международное право. Т. 1. – М. : Московский независимый институт международного права, 1996. – С. 255.

⁶ *Герасименко Ю. В.* Лица, не являющиеся гражданами России, как субъекты конституционно-правовых отношений // Государство и право. – 2002. – № 6. – С. 23–24.

⁷ *Хабриева Т. Я., Чиркин В. Е.* Теория современной конституции / Т. Я. Хабриева, В. Е. Чиркин. – М. : Норма, 2005. – 320 с. – С. 74.

⁸ Международные положения о защите прав человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они находятся. Исследование, подготовленное баронессой Эллис, Специальным докладчиком Подкомиссии по предупреждению дискриминации и защите меньшинств. E/CN.4/Sub.2/392/Rev.1. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1980. – 73 с. – С. 4.

⁹ Скільки іноземців проживає в Україні? // Урядовий кур'єр. – 2013. – 10 листопада.

¹⁰ *Тодька Ю. Н., Тодька О. Ю.* Конституційно-правовий статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодька, О. Ю. Тодька. – К. : Ін Юре, 2004. – 368 с. – С. 193.

Резюме

Огурцов О. П. Законодавчі основи конституційно-правового статусу осіб без громадянства в Україні.

У статті проаналізовано законодавство України, що визначає конституційно-правовий статус осіб без громадянства в Україні, а також обґрунтовано пропозиції щодо його вдосконалення.

Ключові слова: особа без громадянства, громадянство, законодавство України про громадянство, права та обов'язки громадянина, правовий статус особи.

Резюме

Огурцов А. П. Законодательные основы конституционно-правового статуса лиц без гражданства в Украине.

В статье осуществлен анализ законодательства Украины, определяющего конституционно-правовой статус лиц без гражданства в Украине, а также обоснованы предложения по его совершенствованию.

Ключевые слова: лицо без гражданства, гражданство, законодательство Украины о гражданстве, права и обязанности гражданина, правовой статус лица.

Summary

Ogurtsov A. Legislative framework the constitutional-legal status of stateless persons in Ukraine.

The article presents an analysis of the legislation of Ukraine, the constitutional-legal status of stateless persons in Ukraine, and also suggestions are grounded in relation to his perfection.

Key words: person without citizenship, citizenship, legislation of Ukraine about citizenship, rights and duties of citizens, the legal status of person.

Отримано 27.11.2013

УДК 342.518

О. В. ЧЕРНИШЕВИЧ

*Олена Володимирівна Чернишевич, асистент
кафедри Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

МІНІСТЕРСТВО ЯК ОРГАН В СИСТЕМІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

З метою забезпечення виконання Україною свого основного обов'язку перед громадянами стосовно утвердження та забезпечення їх прав і свобод в нашій державі діє система органів державної влади, на які покладено повноваження як щодо законодавчого забезпечення відповідних прав і свобод, так і практична реалізація державної політики в усіх сферах життєдіяльності суспільства. І ключова роль у цьому механізмі відведена органами виконавчої влади, у тому числі міністерствам. Адже саме вони здійснюють у встановлених Конституцією межах і згідно із законами України функції державного управління економічним, культурним та адміністративно-політичним будівництвом. Від результатів діяльності цих органів понад усе залежить соціально-економічний та політичний стан України, оскільки з кожним роком масштаби, складність і розмаїттям завдань держави зростають.

Проте аналіз наукових напрацювань з цього питання свідчить про те, що існує гостра необхідність у нових, поглиблених дослідженнях діяльності центральних органів виконавчої влади, зокрема міністерств. Увагу потрібно приділити правовому статусу міністерства як центрального органу виконавчої влади, його місцю в державно-правовому механізмі поділу влади, ролі у вирішенні питань у різних сферах державного управління, визначенні системи відносин міністерства з іншими органами державної влади.

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову¹. Отже, органи державної влади поділяються на органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Однією з гілок державної влади є виконавча влада, органи якої щоденно забезпечують виконання важливих функцій виконавчо-розпорядчого характеру².

Отже, міністерство – це головний (провідний) орган у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності. У своїй діяльності міністерства керуються Конституцією України, законами України, актами та дорученнями Президента України, щорічним посланням Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України³.

Напевно, чи не найголовнішим нормативно-правовим актом, що регламентує діяльність міністерств є Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI (далі – Закон)⁴.